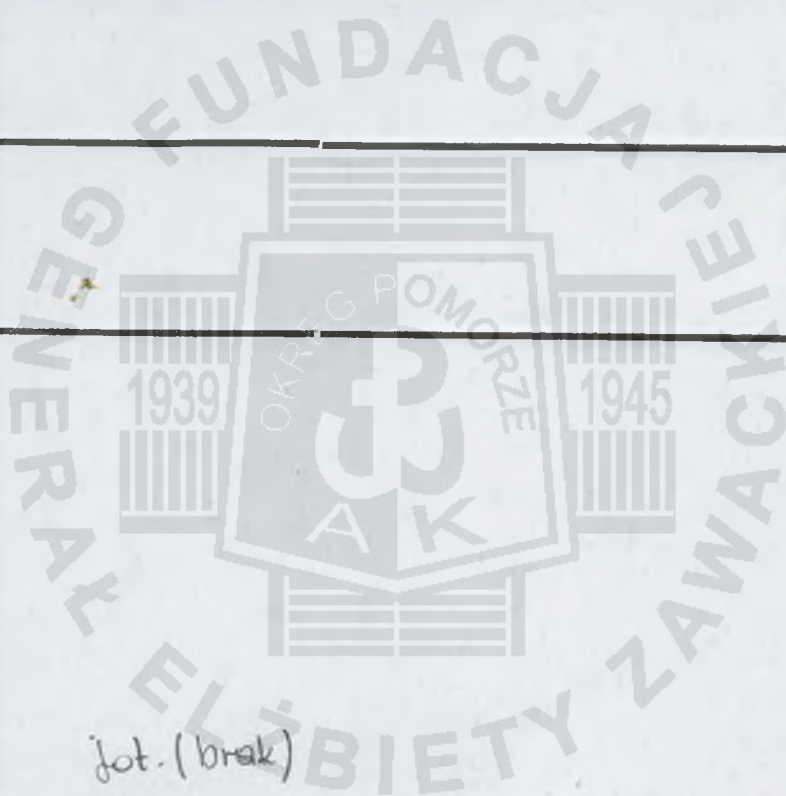

Wypisy zrobiono

oprac. przekazała
os. na Urząd
W-wy

dot. (brak)

AK
W-wa

++

JASLIKOWICZ Maria

zd. Byszawska

ps. "Halina"

mezwiśko używane po wojnie: STĘPNIEWSKA

2129/WSK¹

SPIS ZAWARTOŚCI TECZKI — YASUKOWICZ Monia

7.2129

I/1. Relacja —

I/2. Dokumenty (sensu stricto) dotyczące osoby relatora —

I/3. Inne materiały dokumentacyjne dotyczące osoby relatora —

II. Materiały uzupełniające relację ✓

III/1 — Materiały dotyczące rodziny relatora —

III/2 — Materiały dotyczące ogólnie okresu sprzed 1939 r. —

III/3 — Materiały dotyczące ogólnie okresu okupacji (1939-1945) —

III/4 — Materiały dotyczące ogólnie okresu po 1945 r. —

III/5 — inne... —

IV. Korespondencja —

V. Nazwiskowe karty informacyjne —

VI. Fotografie —

II. Materiały uzupełniające

- Biogram M. Jasiukowica napisany przez B. Mrbanek, 1999, mps. (aryf.), t. 5, s. 1-5

Wpłynęło dnia 7.01.99
Ldz. 31/45K/99

II/1

Bożena Urbanek

03-388 Warszawa

Z TAMTYCH LAT: MARIA JASIUKOWICZ,
REFERENTKA SANITARNA OKRĘGU WARSZAWA
ARMII KRAJOWEJ

Mijają kolejne rocznice Powstania Warszawskiego. W rachunku uczestników powstania ciągle brakuje postaci Marii, Bronisławy Jasiukowicz, ps. "Halina", która urodziła się w dniu 27 maja według kalendarza prawosławnego tj. 8 czerwca 1898 r., w Moskwie, gdzie mieszkali jej rodzice: ojciec - Florian, Franciszek Byszewski, matka - Stefania z Łabuńskich.

Z chwilą wybuchu rewolucji październikowej w Rosji rodzina Byszewskich z piątką dzieci - czwórką chłopców i Marią, powróciła do odradzającej się Polski. Osiedlili się w Wielkopolsce, gdzie w Szolajdach nabyli majątek. Tam w niedługim czasie Maria poznała swego przyszłego męża, Stanisława Jasiukowicza. W 1919 r. wyszła za mąż i zamieszkała w majątku rodzinnym męża, w Chodowie, koło Kutna. W roku następnym urodził się ich syn Andrzej, a po paru latach na świat przyszły córki Hanna i Maria. Maria Jasiukowicz zajęła się wychowaniem dzieci, mąż - Stanisław, jako członek Stronnictwa Narodowego - działalnością polityczną.

Wybuch II wojny światowej zastał ją w Chodowie, skąd jednak w 1940 r. zmuszona przez Niemców przeniosła się wraz rodziną do

Kudy?

Generalnego Gubernatorstwa i zamieszkiwała w okolicach Warszawy a następnie centrum miasta, przy ul. Piusa 1b (obecnie ul. Piękna). Tutaj włączyła się w działalność konspiracyjną Związku Walki Zbrojnej/Armii Krajowej (ZWZ/AK).

✓ Początkowo pełniła funkcję zastępczyni Marii Kann - referentki sanitarnej tajnego Harcerskiego Sanitariatu Warszawy, przekształconego wkrótce w Sanitariat Podziemnej Warszawy.

Brała udział w akcji scalania sanitariatów organizacji konspiracyjnych i przyjmowania ich do ZWZ/AK. Przede wszystkim zaś w przygotowaniu sanitariuszek dla potrzeb harcerstwa i ZWZ/AK.

W listopadzie 1942 r. przejęła po Marii Kann, skierowanej do innej pracy konspiracyjnej, stanowisko referentki sanitarnej - tak zwanego już wtedy - Działu Służby Sanitarnej Referatu Wojskowej Służby Kobiet (WSK) wraz pseudonimem "Halina". Jej zastępczynią została harcerka, Zofia Schuch, ps. "Iza".

Uczestnicząc w przygotowaniach do powstania kompletowała obsady planowanych do uruchomienia patroli sanitarnych, punktów ratowniczo-sanitarnych i szpitali. Do początków stycznia 1944 r. łączna liczba sanitariuszek i pielęgniarek, przeszkolonych i przygotowanych do zabezpieczenia walk powstańczych, przewidziana przez władze Okręgu AK Warszawa, wyniosła nieco ponad 4 tys. osób. Brała też udział w szykowaniu sprzętu, narzędzi medycznych i leków gromadzonych w zaplanowanych miejscach rozwinięcia punktów rat.-sanit. Wspominała o tym: "Aby /.../ nosze dostarczyć do odpowiednich punktów, trzeba było całą trasę od szpitala do miejsca przeznaczenia obstawić czujkami, organizować doraźny

system sygnalizacji i alarmowy tak, aby w chwili, która stwarza-
ła warunki względnego bezpieczeństwa na dany sygnał samochód na-
ładowany noszami a eskortowany przez jedną sanitariuszkę mógł
wyruszyć". /1/

W dniu 1 sierpnia 1944 r. gdy wybuchło powstanie przebywała z
córką Hanną - sanitariuszką, w Śródmieściu-Północ, w Gmachu To-
warzystwa Kredytowego Ziemskiego, skąd wraz z dwoma patrolami
przewidzianymi do dyspozycji Szefa Sanitarnego Okręgu AK Warsza-
wa, ppłk. Henryka Lenka, ps. "Bakcyl," przeszły do hotelu Victo-
ria a następnie w podziemia gmachu PKO do Głównego Punktu Opat-
runkowego, gdzie uczestniczyły w akcjach ratowania i leczenia
rannych. Po zniszczeniu punktu, w dniu 5 września, ewakuując
rannych "Halina" dotarła z całym szefostwem sanitarnym do po-
mieszczeń kina Palladium w Śródmieściu Południowym, przy ul.
Złotej 7/9. Ostatnim jej powstanczym adresem była siedziba przy
ul. Mokotowskiej 49, stąd kierowała transporty chorych i perso-
nelu sanitarnego poza teren Warszawy.

✓

Po powstaniu, z pomocą przyjaciół uniknęła wywózki do obozu
jenieckiego, znalazła się w Milanówku k. Warszawy, gdzie cieszy-
ła się z uratowanej rodziny - córek i męża, lecz nie na długo.
Po zajęciu tych terenów przez wojska sowieckie Stanisław - mi-
nister w rządzie Polski Podziemnej, pod pretekstem konieczności
odbycia politycznych rozmów z władzami sowieckimi razem z innymi
członkami rządu został zwabiony do Pruszkowa a następnie przez
NKWD aresztowany i wywieziony do Moskwy. Tam odbył się pokazowy
tzw. proces szesnastu, podczas którego Stanisław został skazany

- 4 -

(na 5 lat więzienia) i tajnie zamordowany (prawdopodobnie w kamatach Łubianki, choć podaje się szpital więzienny butyrskiego MSW ZSR§). R

Zagrożona również aresztowaniem wraz córkami postanowiła opuścić kraj. W początkach 1946 r. przez tzw. zieloną granicę uciekła z córką Hanną przez Czechy na Zachód. Po wiele perypetiach, bez paszportu, wywieziona nielegalnie przez polskiego pilota z Belgii dotarła do Londynu, gdzie uzyskała azyl lecz już pod zmienionym nazwiskiem "Stępniewska". Po pewnym czasie dołączyła do niej druga córka - Maria. Syn Andrzej, po zwolnieniu z obozu jenieckiego, przebywał w Johannesburgu pełniąc tam funkcję Delegata Rządu Polskiego na Południową Afrykę (zm. 1989 r.).

Żyła z córkami w Londynie w trudnych warunkach, mimo pewnej pomocy udzielanej przez rodaków, nic nie wiedząc o tragicznych losach skazanego męża (niektóre szczegóły uzyskały córki dopiero na początku 1994 r.). Tęskniła za krajem. Pierwszy raz mogła odwiedzić Polskę dopiero w 1959 r. i tylko pod przybranym nazwiskiem "Stępniewska"; odtąd przyjeżdżała co roku.

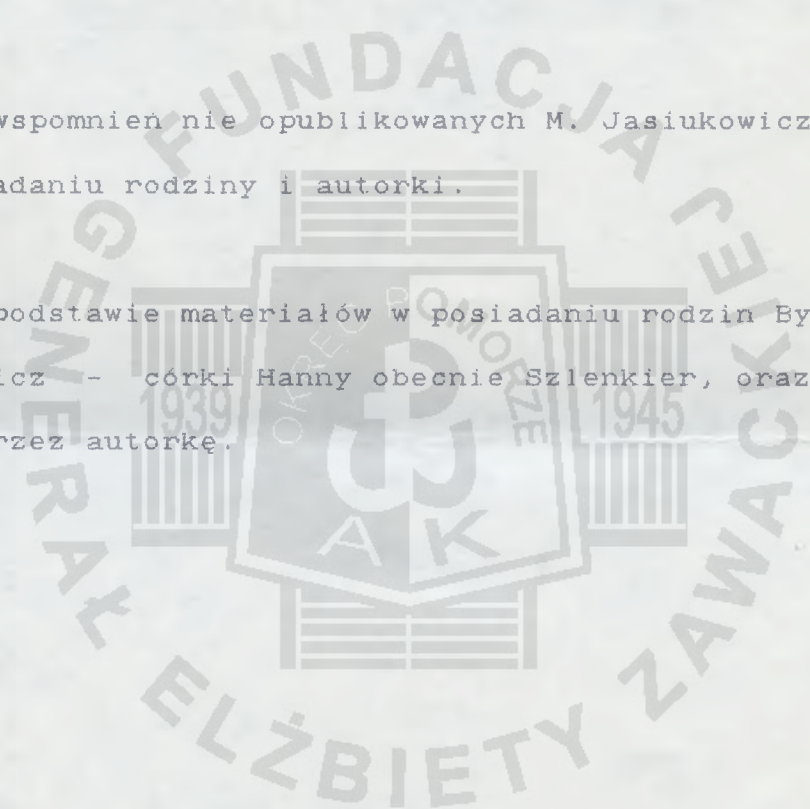
Zmarła 29 września 1987 r. w Londynie, jej prochy przywieziono do Polski i złożono na Cmentarzu Komunalnym (d. wojskowy) na Powązkowskim ^{ach} /2/

Pozostały po niej nie opublikowane wspomnienia i materiały historyczne przechowywane przez najbliższych. Mimo, że była osobą niezwykłą, chociażby z racji roli jaką odegrała w przygotowaniach do powstania oraz podczas walk powstańczych w Warszawie, do dziś pozostaje w zapomnieniu. Przez całe jej dojrzałe życie

skazywano ją na milczenie w kraju, lecz nie tylko - mieszkała przecież w Londynie, co jest dziwne i zastanawiające.

Bożena Urbanek

1. Ze wspomnień nie opublikowanych M. Jasiukowicz, ps. "Halina".
W posiadaniu rodziny i autorki.
2. Na podstawie materiałów w posiadaniu rodzin Byszewskich i Jasiukowicz - córki Hanny obecnie Szlenkier, oraz relacji zebranych przez autorkę.

T. 2129 IWSK

AK
U-wo

YASLUKOWICZ Maria
ad. Bydewska
ps. "Malina"

V Nazwiskowe karty informacyjne

i

T: 2128 / WSK

WSK-AK

Okr. W-wet.

JASIUKOWICZ Maria
pr. "Helina"

- zastępczyni kierowniczki Działu Służby
Sensorycznej referatu WSK Okręgu W-wet AK
Marii Kowm. I od IV do XI 1942
- kierowniczka N/W. Działu po odejściu M.
Kowm do innej pracy komp. n. I od XI 1942

Zob. „135 Pluton AK w Grupowaniu „Ruczej” i jego
Kadecie Kowm” - zbiór i oprac. A. Dławichowici

D.Kr. 2001.

T. probl. 1222. WSK-AK u W-wie

z 108

AK
4-12

Jasiełkowska Maria, ps. Kalina
referencje w sprawie AK Kordecki
Olga Karasowskiego AK

Opr. J. Prądzyński - 50 rocznica Pow. Włocławek, str. 58
wydano 7.VII.1995

JASIAKOWICZ Maria.

